

Michael Svennevig:

”Det gør så ondt at miste”

Samtale med Vera Gebuhr

Jeg havde ringet til hende en sen hverdagsaften. Måske var det for sent, men hun tog straks røret, og hendes stemme var varm og nærværende.

Efter at have snakket lidt frem og tilbage spurgte hun: Jamen, hvad vil du mig, kære ven?

Øjeblikkelig blev jeg kastet tilbage til min egen mormor, der var jævnaldrende med Vera Gebuhr. Sådan kunne hun finde på at spørge. Som en stemme fra en anden tid. En stemme og en tid så fuld af nærvær og varme.

Vi mødtes næste dag.

Jeg havde købt røde roser til hende.

Timerne i hendes selskab fløj afsted. Hun sad i sin stol i stuen. Benene ville ikke mere. Men hold da op, hvor var der livsglæde og livslyst i den gamle skuespillerinde. Umiddelbart var det ikke til at forstå at Vera Gebuhr var 93 år, og altså født i 1916.

Få dage forinden havde hun fået Folketeatrets 150 års-jubilæumsbog af forfatteren Per Lykke. Der var de fineste billeder fra teatrets opsætninger. Et teater, hvor hun havde været engageret igennem 25 år. Teaterbillederne lignede gamle filmstills, teatraliske, drømmende og doucede. Det var billeder fra en anden tid.

Vi bladrede i bogen sammen, mens Vera fortalte om sin første tid som skuespillerlev. Hun voksede op i Odense, gik på Odense Teaterskole og blev bagefter i 1937 optaget på Det Kongelige Teaters elevskole, hvor hun gik på hold med Mogens Wieth. Årgangen efter Bodil Kjer. Sideløbende med sine mange år på de københavnske teatre medvirkede hun i 49 film. Hun spillede tjenestepige i Carl Th. Dreyers ”Gertrud”, ministerfrue i ”Olsen Banden overgiver sig aldrig” og depotassistent i Lars von Triers ”Europa”. Senest var hun med i ”Afgrunden” af Torben Skjødt Jensen, hvor hun spillede rollen som Die Asta. En præstation, der indbragte hende en Svane. Hun har også medvirket i tv-serierne ”Huset på Christianshavn”, ”Taxa” og ”Rejseholdet”.

Når jeg lytter til hendes karakteristiske stemme, tænker jeg selvfølgelig også på hendes rolle i ”Matador”. Hun og Lise Nørgård er jævnaldrende. Matador-seriens personer er blevet prentet ind i vores fælles bevidsthed. Vera Gebuhr havde rollen som Frk. Inger Jørgensen, den neurotiske førstedame i ”Damernes Magasin” i Korsbæk.

-Hvem gider at høre på en 93 årig gammel skuespillerinde? Jeg kan ikke fortælle noget, som folk ikke ved. Det kan jeg ikke.

-Hvem kan det? Det er ligesom historier. Alle historier er fortalt før...

-Jo.

-Vi har brug for historier. Du har fortalt historier hele dit liv.

-Hele mit liv har jeg levet af at være andre piger. Ja, men det er jo også det, jeg savner nu. Jeg savner det så forfærdeligt.

-Men du er jo en af dem, der er blevet ved med at lave noget til op i en meget høj alder. Der er ikke mange der som dig kan sige, at de indspillede deres sidste film som 88-årig...

-85 årig!

-Nå, var du *kun* 85 år. Og så en hovedrolle.

-Nej, det er der sgu ' ikke mange, der kan. Og så at jeg fik den der dejlige, kønne Svane. Den er meget smuk.

Festivalens vartegn, modelleret af Lin Utzon og støbt i forgyldt bronze, står ovre i vindueskarmen. Jeg henter den. Den er meget tung og står løst nede i en gennemsigtige sokkel.

-Skulle du selv holde den, da du fik den?

-Ja, og det kunne jeg ikke (ler).

Ude i entreen hænger det indrammede dokument, der fulgte med prisen. Der står: "Life Achievement 2003. Winner: Vera Gebuhr, Afgrunden".

-2003? Jeg synes jo, at det var i forgårs. Det var en dejlig tid med masser af roller. I alle de år havde jeg noget at lave hele tiden.

-Hvor gammel var du, da du spillede i "Matador"?

-63. Der var jeg jo også ældre end rollen krævede. Frk. Jørgensen var med i de fire sæsoner vi optog. Oprindeligt skulle jeg kun have været med i de første 6 afsnit, men... ja, det kan jeg fortælle på båndet.

-Ja, men det kører allerede.

-Nå, men så må jeg vel hellere slukke for "Det lille hus på prærien". Den lyd er da ikke rar at have med.

Mens hun slukker for tv'et, sætter jeg Svanen tilbage i vindueskarmen.

Fuglen glider lidt rundt i soklen, og det er svært at få den til at balancere. Det er en stor og tung svane, der er placeret i en lille sokkel.

-Du må endelig sætte den lige ned. Er du sikker på at den står lige? Jeg synes, at det ser ud som om den gynger....

Den er altså sat på, båndoptageren? Jamen så... Erik Balling var en streng herre, og jeg har måske altid snakket lidt for meget i kulissen og var en af de sidste, der talte inden der skulle være fuldkommen stille. For nogle gange sagde han bare: Vera, hold kæft!

Det var vidunderligt at spille med i "Matador." Det er da klart. En hel serie. Mange har spurgt mig: Hvad synes De om at spille en så væmmelig rolle? Men hun var jo den første sociale taber i hele serien, så det var da fint at have noget for sig selv. Selv om jeg da godt en gang imellem kunne blive misundelig på de andre skønne kvinder.

-Du har jo været heldig at blive ældre med dine roller?

-Ja, der er mange der spiller unge piger, og så en dag er de ikke unge piger mere, men gamle, tykke koner eller i hvert fald lidt afdankede.

-Har det gjort det lettere for dig at blive gammel?

-Ved du hvad... jeg bilder mig ind, at jeg har det værre, fordi jeg har været meget forkælet – ualmindelig meget forkælet, og jeg har haft en *skytsfyr* (ler), som jeg synes forlod mig igen. For 4 år siden - og var væk i nogen tid.

-En *skytsfyr*?

-Det var et stort savn, da min mand døde. Det er ubeskriveligt forfærdeligt at være alene om alting... og uden min skytsengel.

-Men du har jo stadig familie.

-Min datter bor nede ved Næstved, og det er langt væk. Hun har nok at se til, og hun har sjældent tid til at besøge mig. Men min søster og jeg ses tit. Det ene af mine børnebørn bor i Birkerød, og der tager man heller ikke ud med dårlige ben mere end en enkelt gang om måneden. Det er ham, der har givet mig den der kønne blomst.

Hun peger på den hvide orkidé på spisebordet.

-Han har sammen sammen med nogle venner lige lånt mit sommerhus ved Lumsås. De har været deroppe en weekend. Og nu er det at jeg skal afsted, og det er med bange anelser.

-Hvorfor med bange anelser?

-Fordi her har jeg greb ved badeværelsesdørene og inde i badeværelset, og det har jeg jo slet ikke deroppe, og jeg ved ikke, hvordan det bliver ordnet inden jeg kommer derop. Jeg kan godt sige dig, at jeg er så nervøs for det. Der er stengulv over det hele, og man skulle jo nødtigt brække hoften, vel? Og jeg ved ikke...jeg er jo faldet så mange gange her, hvor der ikke er sket mig noget, og jeg ved sgu' ikke. Jeg føler mig ikke tryk. Jeg har jo et helt system af øvelser, hvor jeg rejser mig og sætter mig mange gange og spadserer ud på toilettet eller bare ned ad korridoren og tilbage igen...Det knager og det brager. Mine gamle slidte knæ... det gør helvedes ondt før de bliver rettet ud.

Vera rykker sig resolut ud på kanten af lænestolen, læner sig frem og hæver sig op ved armene. Det knager højt...

-Det er ikke stolen. Næe, det er mine gamle knæ, der giver lyd fra sig. Men lige så snart de er rettet ud, gør det ikke længere ondt.

Først efter at jeg fyldte 93 begyndte min knæ at te sig. Egentlig skulle de udskiftes, men man kan ikke garantere noget. Alle operationer kan jo gå galt, og det er der masser af knæoperationer, der gør. Det ved jeg. Jeg vil i hvert fald ikke opereres.

På teatrene står man jo op, når man prøver, og jeg har jo stået i masser af timer igennem mange år og prøvet fra kl. 12-16 og spillet igen fra kl. 20-24. Jeg er slidt nu.

Jeg har altid været flittig. Jeg har altid befundet mig bedst ved at bestille noget. Og glædet mig til mit arbejde.

-Hvad sagde dine forældre til det med teatret?

-Min mor havde selv et udpræget talent for skuespil. Hun kunne holde de mest vidunderlige taler, så folk hulkede af grin ned i suppen. Hun var genial til det. Det gjorde hun til alle familiefester.

-Improviseret?

-Det tror jeg egentlig ikke, at det var. For hun kunne også skrive viser. Hun havde absolut et dramatisk talent. Der er ikke tvivl om at det er fra hende, at jeg har mine gener.

-Har din søster også de samme kunstneriske anlæg.

-Slet ikke. Hun er meget dygtig til at spille bridge og golf. Det gør hun stadigvæk. Hun har mange gode værdier. Hun prøvede også at komme ind ved teatret, men det lykkedes ikke.

-Hvordan kom du selv ind på Det Kongelige Teaters elevskole?

-Jeg mødte John Price til en skolesceneforestilling, og han sagde: "Hvorfor går du her og spilder din tid?" På det tidspunkt var jeg engageret på Det Ny Teater.

-Hvad mente han med det?

-Fordi det at komme ind med et brev eller spille tredje bølge til venstre, det er jo ikke ligefrem viderebringende i kunstens verden.

Jeg blev elev af ham. Vi var tre der blev optaget på elevskolen: Lis Smed, Mogens Wieth og jeg. Der var vi i 3 år. Det var en skøn tid! Det var under Holger Gabrielsen, Thorkild Roose og familien Neiiendam. Det var jo gode, dejlige kræfter. Vi havde undervisning og prøver om dagen, og om aftenen kunne vi så være statister i teatrets forestillinger. Når de manglede nogen, blev vi engageret på lige fod med andre. Undervisningen kostede 40 kr om måneden, så det var dejligt at tjene lidt som statist. Det var mange penge dengang, for man skulle også installeres. Jeg boede sammen med en veninde, der arbejdede på kontor. Vi havde en lejlighed i Amaliegade 28 over gården. En yndig lejlighed, hvor man imellem de to huse kunne se Gefionspringvandet. Tæt ved teatret og tæt ved Langelinie – og det var en dejlig pige jeg boede sammen med. Som også er død nu. Ja, sammen med alle mine andre veninder. Jeg havde fire dejlige veninder. To i Odense og to i København. De er døde for flere år siden. Det er meget hårdt at miste sine ungdomsveninder. Det er forfærdeligt. Savnet...og man tør ikke rigtig leve det til bunds, den sorg og det savn, det er. Man skubber det fra sig. Man kan jo ikke sidde og græde hele tiden. Men jeg har haft et gå-på-mod, hvor jeg end så har haft det fra.

Som sagt har jeg haft denne *skytsfyrr*, der har passet på mig, men jeg synes nok, at han svigtede mig noget ved at forlade mig igen, men jeg ved ikke om livet gør det sådan, at når man har haft det som blommen i et æg og er blevet forkælet – og også er blevet forkælet i ens job, gode roller og gode anmeldelser (det må man jo ikke glemme), så bliver det hele pludselig revet væk som en dug fra et bord. Så er det slut med det hele. Og så er det jo altså, om det er nok at leve på minder?

-Men det er jo nogle minder du har brugt, når du for eksempel tager rundt sammen med Jan Hertz og fortæller om dit liv.

-Åh, gud. På fire år har det været 6 gange. Kun 6 gange. Det er jo alt for lidt til at holde liv i gamle Vera.

-Du har jo en komisk åre. Du er god til det underspillede.

-Jeg har også spillet mange skrappe damer.

-Hvordan er du kommet til det. Sådan virker du jo ikke?

Smiler, men bliver tankefuld.

-Min første mand døde så tidligt. Det satte en masse tanker i gang allerede dengang. Vi fik 17 år sammen. Det var forfærdeligt at miste ham. 46 år. Det er jo ingen alder. Palle var meget syg mange gange, og det var også derfor han døde så ung. Han fik en blodprop. Det var ubeskriveligt forfærdeligt, som om man lukker en lynlås op ind til sig selv. Det ødelægger jo én i bund og grund. Jeg tror, at det var mit eget liv, der førte mig ind på, at jeg egnede mig til de roller. Det har jeg fundet ud af her på det sidste.

Men så traf jeg jo denne dejlige mand. Jeg fulgtes med en af mine veninder, der skulle hen til et ægteskabsbureau. Det var hun ikke meget for, så hun havde bedt mig gå med. Jeg snakkede ganske glimrende med kvinden, der interviewede min veninde. Ja, så godt, at hun et stykke tid efter ringede til mig og sagde, at hun havde en god næse for, når nogen passede sammen, og nu var sagen den, at hun vidste at denne her mand lige ville være den rette for mig.

Det ville jeg allerførst overhovedet ikke høre tale om. Min mand var jo død, og jeg var fortsat i sorg, men jeg ved ikke, for jeg lod mig overtale. Jeg var vel også blevet nysgerrig, og så mødtes vi. Det var ham, der blev min *skytsfyr*...

Hun smiler, opildnet af historien.

-Men ved du hvad, min søde ven...jeg har et glas portvin til dig, men du må selv hente det. Jeg må også hellere få et glas.

Inde fra stuen dirigerer hun mig rundt ude i køkkenet, indtil jeg finder flasken og glassene.

-Jeg skal ikke have så meget. Bare så jeg kan skåle med dig. Det brænder lidt i halsen, men den smager dejligt...

Der er nogen, der synes, at det er vidunderligt at blive gammel. Men... i hvert fald ikke, når man bliver berøvet det at kunne bevæge sig. Det er så hårdt. Jeg synes ikke, at man kan være bekendt at ønske at man skal dø, men sommetider får man den tanke.

Det er på sin vis frygteligt at være klar i pæren og se ens krop forfalde. Det er et uløseligt spørgsmål, hvordan man skal leve sin alderdom. Jeg kan jo ikke engang være bekendt at klage. Man forsøger at skubbe det fra sig. At skubbe det ubehagelige ved livets slutning fra sig. Når man ikke er dybt troende, tror jeg, at man viger udenom. Det er en slags selvopholdelsesdrift. Man tåler ikke rigtigt at tankefæstne det. Nej, man løber fra det.

-Tror du, at man bliver bedre til at have det godt med alderen - eller er det en kliché?

-Det er op og ned. Det er som ens humør og velbefindende svinger, og hvor dygtig man bliver til at affinde sig med alt det, man ikke kan. Det er skide svært...det er det.

-Når du for eksempel spiller Asta Nielsen, så er det et menneske, der udadtil er helt fantastisk, men det har kostet meget på de indre planer. Datterens rolle bliver nærmest alt det, som din figur ikke siger. Som en slags skyggeside eller dårlig samvittighed. Det er vel et meget godt billede på tilværelsen.

-Jeg kan ikke se den uden at jeg får kuldegysninger. Slutreplikken.... oh, det var en fin film og en fin rolle. Det er virkeligt drama. Det er så besynderligt at tænke på.

Vera Gebuhr kigger sig rundt i stuen og ender med at kigge hen på roserne.

-Jeg er helt flov over alle de blomster som du har haft med. Det skulle du da ikke. Roser er så smukke.

-Hvad med forestillingen og filmen "Sidste Akt"?

-"Sidste Akt" var vidunderlig. Først var det på Amager Scenen, og Fleming instruerede. Hvad er det nu han hedder til fornavn?... han har også lavet en film med Helmuth. Ikke med gamle Helmuth, men med sønnen, Frits Helmuth. Edward Fleming, selvfølgelig.

Noel Coward havde skrevet stykket. Den foregik på et plejehjem for gamle skuespillere. Man følger deres længsel efter fortiden og deres kamp for en haveterrasse. Jeg spillede en af de gamle, Maggie. En sværmerisk gammel dame, der boede sammen med en anden gammel dame, som hun holdt meget af. Jeg var glad for at spille i det. Det var en stor oplevelse. Kistrup skrev en vidunderlig overskrift på sin anmeldelse "Et væld af dejlige kvinder". Det var en kæmpesucces, og vi spillede det længe.

-Hvordan er det lykkedes dig efter så mange år i den branche at vedblive med at være et ordentligt menneske?

-Det har jeg selv tænkt på mange gange. Jeg tror, at er man født med de rigtige gener, så kan man ikke løbe fra dem. Jeg har jo altid haft glæde af at kende andre mennesker. Det har altid givet mig glæde. Jeg har været god til at snakke med mennesker. Jeg har haft mange venner blandt skuespillerne. Der er gud være lovet også mange pæne mennesker mellem dem, selv om der også er nogle sjufte. Det er der da. Dem jeg har kommet sammen med, har været ærlige mennesker. De er jo døde de fleste af dem. Men ved du hvad... jeg får gæster. Mit barnebarn og hans kæreste kommer her med noget mad fra en indisk restaurant. Du må have mig undskyldt, for jeg må lige have et lille hvil.